Позаду — на горі бовваніють дніпропетровські будинки, маячать високі димарі Нижньодніпровського, а попереду розбігся на просторі Дніпро і несе за хмільною ранковою водою великого човна. Він радий, що вирвався з бетонних лещат залізничних мостів, на його хребті вже не пливуть тут пароплави, і його путь не побачить тепер тисячоокий велетень — фабрика.

Та фабрика розіслала вже по степу своїх вартових — димарів, і вони стали на чатах нового віку. Сам степ давно вже скорився під залізну руку. Поораний, помежований він ніколи вже не шелесне тирсою і тирса не прокаже подорожньому нічого. Тільки Дніпро ще борюкається. Він по-молодецькому підлетів до Кодака і став на герць із скелями. Скелі повипинали з води сиві голови, побрались у вирі кам'яними руками і силкуються заступити йому путь. Дарма! Дніпро рвонув раз,— метнувся човен убік, затанцювали навколо хвилі, він сіпонув ще раз, удруге, втретє — і, регочучи, поніс човна козацьким ходом. Козацький хід!.. Ще ось допіру клекотіло довкола, немов у казані, і стрімголов летіли назад береги, ще тільки-но хлюпнула з розгону в човен стрічна хвиля, і вже знову тихо. Дніпро розметав загати, розвіяв сиві пасма біля підводних скель і вже спокійний заломив на бакир смушкову шапку й подався собі далі до нових перемог.

На човні легше зітхають екскурсанти-роботівці і якийсь тоненький дівочий голос уже затягає:

Реве та стогне Дніпр широкий... Пісню підхоплюють інші, й дивно — ця пісня, без якої не обійдеться на Україні жодне п'яне товариство, тут знову набирає давно загубленого свого змісту і навіть, здається,— імпонує Дніпрові. Човен прибивається до берега, й екскурсанти деруться вгору оглянути Кодацькі руїни.

Круча, вали, рівчак, і ось невеликий кам'яний обеліск.

На этом м'вст'В гетманъ Богданъ Хмельницкій съ войскомъ запорожскимъ взяли приступомъ польскуюкрЪпостьКодакъ. 24апръля 1 6 4 8 года.

Пролетіла через століття кіньми вороними наша історія і заросла на могилах полином... Тепер і не помітиш, де кінчалась фортеця... За обеліском одразу починаються городи, хати, точиться на подвір'ях земне життя натруджене, і тільки Дніпро майнув собі далі до далекого лиману, до Чорного моря, у безвість...

Він легко перестрибнув із нашим човном через Сур-ський та Лоханський пороги, завовтузився й сердито захлюпав хвилями на Дзвонецькому і урочисто, передчуваючи неабияку боротьбу, підійшов до Ненаситця.

Я пересідаю з трьома екскурсантами на меншого човна, де новий наш стерник, худорлявий дядько побожно хреститься, його шістнадцятилітній син змахнув веслами, і ми наближаємось до страшенного гуркоту.

— Ви, може, й не вірите, ну а я вже так, як із діда-пра-діда...— Стерник підморгує нам, ще раз хреститься, і гукає до сина:— Візьми, синок! Ану, сильніше.

Він жваво завертає стерном, і човен прямує до "канави".

— Козацьким ходом Ненаситець не пустить зараз, води мало...

Обшита сірим, міцним камінням "канава" вбирає течію й човна, і ось знову клекотять хвильки, верне з чорного дна зеленувату піну, і стерник крутить щосили веслом.

— Не бійсь, синок! Візьми! Разом!

Хлопець гребонув веслами, але "назустріч — холодно й погрозливо летить водяний горб.

— Ще раз!

Горб ближче й ближче. Ось перехилився до нас його білий чуб, човна мотнуло — хлясь! Обдало бризками і заюшилось на облавку. Стерник сплюнув у воду:

— "Москаля" проминули. Держись, синок, зараз — "Цикуха"!

Це два уступи в "канаві". Одна хвилина і — знову летять назустріч два горби.

Ці — більші. Вони ревуть і просто мчать на нас. Хлопець із страхом оглядається.

— Візьми, синок! Не бійсь. Рэзом! Щосили! Ну!!..

Р-р-р-аз! Хлюпнуло за облавок— і в човні мокро. Човен підстрибнув, і бокова хвиля обдає мою руку. Човен шугнув навпростець і розрізав надвоє останнього великого горба.

Стерник уже кладе весло й знімає мокру сорочку:

— Цикуха проклята! Повсіда замочить тебе...

І знову спокійний лине Дніпро, і дивуєшся з його раптового гніву й тихої лагідності.

Ліворуч згрудилось, як табунець маленьких слонів, синювате каміння на "заборі", коло берега куняє сумний очерет, а в степу маячать руїни панських економій, бовваніють села, густішає присмерк...

Ідуть у безконечне віки за віками, покоління змінює покоління, а Дніпро мчить безнастанно назустріч їм, та все до півдня далекого, до літа безкрайого.

Змінились давно вже його береги, людські оселі обложили його таборами з усіх кінців, розкраяли каналами його душу надвоє, несита людська рука вириває з його грудей одвічне каміння розбивати на груз, давно вже пішли у незнані могили його поплічники, бойові товаришісічовики, а він, старий, підтоптаний, через негоди й бурі, через весни й осені все тягне Україну до далеких морів.

І йому дарма, що невдовзі вже бетонні мури візьмуть його старечі груди у шори і крицеві турбіни заграють на його бандурі іншої пісні. Він пережив Потьомкіна, Катерину, він голубив змучене тіло кріпака і поховав на чорному дні останнього пана. Старий, кремезний — він пережив тут Польщу й Росію, але не пережив України.

Дніпро й Україна! Вони невідлучні, вони одне ціле, бо—.

Нема на світі України,

Немає другого Дніпра.

Прийде час, і могутні шлюзи затоплять пороги, і помолоділий Дніпро двигне машинами й засвітить тисячі лампочок по селянських хатах. Розсипляться ще більше по степу чорними загонами нової України фабрики, залізні змії залізниць помережать уздовж і впоперек степ, і дніпрові береги вкриються новими просторими, не панськими вілами, а національними парками-заповідниками. А тим часом на межі двох епох тече по-стародавньому Дніпро, пролетіли кудись над головою ч-ирята, і наш стерник п'яненьким уже після зеленуватої пляшки самогону голосом заводить:

Катерино, вража мати,

Що ж ти наробила!

Степ широкий, край веселий

Та й занапастила...

Десь попереду тихо гуде Будилівський поріг.

1927